

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Inspiratie en emotie

1 maximumscore 3

- De groep links bekommert zich om het lichaam van Christus, de groep rechts troost/ondersteunt Maria 1
- De groepen worden verbonden door (twee van de volgende): 2
 - ze te laten overlappen / de rechter groep schuin achter de linker groep te plaatsen.
 - de figuren van beide groepen (optisch) een doorlopende golfbeweging (lemniscaat) te laten vormen (van de figuur helemaal links, via het lichaam van Christus, via de linkerarm/schouderpartij van de figuur die Christus' benen draagt, naar Maria en de figuur meest rechts).
 - de blikrichting van de vrouw rechts achteraan, die gericht is op het hoofd van Christus.
 - een ritme / afgewogen verdeling van kleurvlakken (rood, okergeel, groen en blauw) aan te brengen in de kleding van de figuren.
 - ze in één plan / op één strook in het beeld te plaatsen.
 - de herhaling van de diagonale richting van Jezus (arm en bovenlichaam) in de Mariafiguur.

2 maximumscore 3

- Rafaël gebruikte wetmatigheden uit de natuur om op basis daarvan een ideaalbeeld te construeren en/of Rafaël baseerde zich op de klassieke kunst (toen de kunstenaars, in de optiek van renaissancekunstenaars, al werkten volgens het principe van natura naturans) 1
- Dit blijkt uit (twee van de volgende): 2
 - de ideale verhoudingen in de lichamen / de perfecte anatomie.
 - de geïdealiseerde / klassieke gezichten van de figuren.
 - de weergave van een geïdealiseerd / gecomponeerd landschap.
 - het gebruik van zuivere / ongemengde kleuren (rood, blauw, geel groen) en/of het afgewogen, harmonieuze gebruik van kleur.
 - de evenwichtige/harmonieuze plaatsing van de figuren ten opzichte van elkaar en/of in het landschap.

Vraag	Antwoord	Scores
3	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de gecompliceerde / onnatuurlijke houdingen (zoals de figuur bovenin het kruis) – de gecompliceerde groepering of plaatsing van de figuren, waarbij figuren (vrijwel geheel of deels) schuilgaan achter anderen / op de rug getoond worden en/of gezichten onzichtbaar blijven – de hoekige of harde vormgeving (bijvoorbeeld in de plooival van de kleding) – (plasticiteit) de harde belichting / weinig subtiele overgangen in de weergave van bijvoorbeeld de ledematen van de figuren. – het onnatuurlijke (harde) kleurgebruik / het beperkte kleurgebruik (rood-, geel-, bruintinten) <p>per juist antwoord</p>	1
4	<p>maximumscore 1</p> <p>De opvatting van Vasari is dat het kopiëren van andermans stijl niet wenselijk is (want de kunstenaar moet zijn eigen 'natuur' volgen).</p>	
5	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Pontormo toont alleen een groep personen; het kruis en de ladders en/of (aanduidingen van) het landschap en/of de attributen zijn (vrijwel geheel) verdwenen.</p>	
6	<p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Er is vanuit de postmoderne visie op kunst meer aandacht en waardering voor het mixen van stijlen. – Er is vanuit de postmoderne visie op kunst geen sprake meer van één algemeen erkend ideaal, daarom zijn juist de (innerlijke) tegenstellingen binnen het maniërisme interessant. – Er is vanuit de postmoderne visie op kunst kritiek op het streven naar eenvoud/zuiverheid/strengheid in het modernisme, daarom is juist de veelheid / complexiteit van het maniërisme interessant – Er is vanuit de postmoderne visie op kunst sprake van waardering voor 'kitsch' en/of overdreven pathos, daarom is juist de sterke stilering en/of de hevige emotionaliteit van het maniërisme interessant. <p>per juist antwoord</p>	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Viola introduceert een nieuwe techniek en/of eigen stijl / een eigen manier, hij gebruikt videotechniek.
- Viola's werk is een overtreffing vanwege de overtuigende(re) weergave van emotie, want de emoties zijn in beweging / gelaagd.
- Viola's werk is vanwege de slow motion te zien als een vernieuwing / overtreffing op het gebied van de weergave van spanning / de weergave van het cruciale moment in een verhaal.
- Viola's werk richt zich op het hogere / het ideaal / het universele, zijn werk toont de emotie (als iets absoluuts), zonder specifieke (aardse) context.
- Viola ontleedt de werkelijkheid en toont de 'wetmatigheden' (het ideale achter de natuurlijke verschijning van zaken), door de vertraging van de beelden.

per juist antwoord

1

8 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- Viola's werk heeft geen eigen stijl, in die zin dat Viola zich sterk richt op 'de manier' van de grote meesters van de renaissance en/of de barok.
- Viola's werk is 'overgemanierd' of overgestileerd en daarom niet harmonieus, de emoties zijn te overdadig / te weinig ingehouden.
- Viola's werk is te beschouwen als een variatio, een eigen(tijdse) variant van een (voor)beeld / een vrije interpretatie. Deze vorm van navolgen kon in de renaissance op de minste waardering rekenen.
- Viola's werk betreft een detail in plaats van het hele verhaal, in de renaissance vormde een complete weergave juist het ideaal.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Maria wordt (in de laatste beelden) weergegeven in blauw en wit, dit sluit aan op de traditionele weergave van Maria in de christelijke kunst.
- De panelen van *Mary* staan opgesteld als een drieluik (met een middenpaneel en twee zijpanelen). Hiermee verwijst Viola naar traditionele altaarstukken.
- De driehoekscompositie waarin Maria en Jezus zijn gevat (in de laatste beelden / de piëta) staat in de christelijke traditie van piëta's (bijvoorbeeld zoals bij Michelangelo).
- Het weergeven van het verhaal van Maria in verschillende fases / scènes past in de christelijke / kerkelijke traditie waarin Bijbelverhalen in verschillende scènes werden uitgebeeld.

per juist antwoord

1

10 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Viola toont beelden die verschillende aspecten van het moederschap laten zien, van een moeder met een baby bij de borst tot een moeder met een volwassen, gestorven zoon op schoot. Hierdoor wordt een omvattend beeld van het leven / moederschap getoond.
- Viola toont beelden van verschillende vrouwen, onder anderen een getinte en een witte vrouw, waardoor het traditionele beeld van (de christelijke) Maria wordt doorbroken.
- Viola toont beelden van vrouwen in verschillende omgevingen, zowel hedendaags stedelijk als ruraal, waardoor het beeld van Maria los komt van plaats en tijd.
- Viola laat de beelden op de achtergrond versneld doorlopen, waardoor het beeld van Maria tijdloos wordt.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Eerlijk design

11 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De fonograaf zit in / staat op een kist (met deksel) en kan zo eenvoudig (beschermd) in huis worden opgesteld.
- De houten behuizing is fraai afgewerkt (gelakt hout, plint / lijstwerk).
- De fonograaf heeft een sierlijk gevormde (glimmende) hoorn en slinger.
- De fonograaf is versierd met een goudkleurige decoratie / met een lint waarop de naam van Edison staat.

per juist antwoord

1

12 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De vrouw houdt een vogel bij de fonograaf, waarmee wordt gesuggereerd dat de vogel (de zoetste zanger) leert en/of geluiden kopieert van de fonograaf (en het apparaat dus de zangkunst van de natuur evenaart/overtreft).
- De houding van de vrouw (geknield, met de vogel in gevouwen handen, aandachtig luisterend) duidt op een lerende houding / duidt op een grote eerbied voor de fonograaf die hier als leermeester fungeert.
- De vrouw oogt jong / als een meisje, dit kan geïnterpreteerd worden als symbool van een jonge generatie die wil leren.
- De vrouw is gekleed als een artieste, dit verwijst naar 'een zanger' die van de fonograaf kan leren.
- De vrouw oogt alsof ze afkomstig is uit een sprookje (*Sprookjes van 1001 nacht* of *Keizer en de nachtegaal*), waarmee wordt gesuggereerd dat zelfs de zoetste zanger als een sprookjesprinses / als de koning onder de zangvogels van de fonograaf kan leren.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
13	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pilaarbeelden - verticale accentuering - roosvensters - vierpassen - rozetten - beeldhouwde figuren die loskomen van de achtergrond en/of met aanduidingen van plooiwal die het lichaam volgen - traceerwerk / maaswerk - visblaasmotief / (gestileerde) vlammeende vormen 	
	per juist antwoord	1
14	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De ornamentiek ('vensters', zuilen, bloemmotieven, figuren) heeft geen relatie met de functie van de grammfoon. - De (neo)gotische stijl is een historische stijl die niet 'van deze tijd is' / die hoort bij een inmiddels 'dood' verleden en past daarom niet bij een nieuw, twintigste-eeuws product als de grammfoon. - De (neo)gotische stijl hoort bij objecten met een religieuze functie (kerken, kloosters) en past daarom niet bij een technisch of wereldlijk product als de grammfoon. 	
	per juist antwoord	1
15	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Pugin vormt de gotiek de volmaakte uitdrukking van bouwen in gehouwen steen of baksteen en is daarom passend voor een gebouw (als The Houses of Parliament) dat uit steen wordt opgetrokken <p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Pugin was de gotiek 'de ware stijl', want het is een stijl waarbij de decoratie/verrijking past bij de wezenlijke structuur van het gebouw • De neoclassicistische stijl was in Pugins ogen vals, want de Griekse tempels waren kopieën in steen van houten prototypen en daarom vervalsingen / want de Griekse stijl en/of de decoraties passen niet bij de wezenlijke structuur van een stenen gebouw 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Er is sprake van een aerodynamische vormgeving. / Er is sprake van een golvende lijnvoering en/of afgeronde hoeken. – De twee knoppen aan de voorzijde doen denken aan de lichten of richtingaanwijzers van een auto. – De (gebogen) vorm van de kap doet denken aan een motorkap / het kofferdeksel van een auto. – het gebruik van glimmend, glanzend, glad materiaal / oppervlak <p>per juist antwoord</p>	1
17	<p>maximumscore 1</p> <p>een vooruitstrevend / krachtig / snel / flitsend imago</p>	
18	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – het gebruik van geometrische grondvormen – een asymmetrische plaatsing van elementen/onderdelen of knoppen (op grote vlakken) – het ontbreken van toegevoegde decoratie – het eerlijke / sobere materiaalgebruik (kunststof, metaal, leer) <p>per juist antwoord</p>	1
19	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Variatio: Rengifo gaat uit van dezelfde principes / vormgevingsesthetiek als Rams en past deze toe in zijn eigen tijd / in zijn eigen ontwerp • Geen imitatio: door de 'eigen' toepassing / de toepassing in een nieuwe context, is er geen sprake van imitatio (een letterlijke kopie) • Geen aemulatio: door het volgen van de principes / de esthetiek van Rams, zonder die te vernieuwen / aan te passen / te verbeteren, is er geen sprake van aemulatio 	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • kritiek op het principe van innovatie (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Het ontwerp / de vormgeving is letterlijk geënt op het voorbeeld van de Braun T3-radio en in die zin niet vernieuwend. – Het ontwerp gaat niet uit van de mogelijkheden van nieuwe techniek, en is in die zin eerder conservatief dan innovatief. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • kritiek op het principe van het ontwerp moet helpen het product te begrijpen (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Het scherm is een vrijwel letterlijke kopie van het front van de Braun T3-radio, de gaatjes van de luidspreker zijn bijvoorbeeld overgenomen, maar deze zijn voor de app niet functioneel / niet nodig / onlogisch. – De keuze voor een draaiknop is vooral een letterlijke verwijzing naar / een eerbetoon aan Rams, maar is geen logisch gevolg van materiaal-technische mogelijkheden (van een touchscreen). 	1

De erfenis van Malevich

21 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het schilderij is abstract / bevat geen voorstelling (die verwijst naar de concrete wereld, natuur, mensen, voorwerpen).
- Het schilderij bevat alleen zwart en wit (de niet-kleuren, deze kleuren zijn verheven boven alle mengkleuren zoals die in de natuur voorkomen).
- Het bevat alleen geometrische vormen / geen organische natuurlijke vormen.
- Het werk is vlak / er ontbreekt een verwijzing naar een concrete ruimte.

per juist antwoord

1

22 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Verwijzing naar de renaissance-traditie: het idee van het schilderij als een venster op de (ideale) wereld (naar Alberti) 1
- Reactie op de renaissance-traditie: Malevich wijst een concrete nabootsing van de (ideale) wereld af. Dit is een venster op het immateriële 1

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - UNOVIS legde zich toe op toegepaste kunsten, waardoor een concrete bijdrage werd geleverd aan de maatschappij. - Door het gebruik van suprematistische motieven (in toegepaste kunst) werd de leefwereld beziend met een geestelijke inhoud. - Door het gebruik van 'zuivere' vormgeving / universele vormtaal was de kunst voor iedereen toegankelijk / begrijpelijk. 	
	per juist antwoord	1
24	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Malevich verwees naar iconen door de presentatie hoog in een hoek van de ruimte, de traditionele positie voor een icoon • Net als een icoon vertegenwoordigt <i>Zwart vierkant</i> volgens Malevich (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> - de overgang van de tastbare wereld naar een immateriële / spirituele / religieuze wereld / de heerschappij van het zuivere gevoel. - Gods aangezicht / kiem van het mogelijke. 	1 1
25	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het schilderij van Malevich heeft een (wit) kader, waardoor het effect / de suggestie ontstaat van een venster op de oneindigheid (het zwarte vlak, een fictieve diepte). Zodoende is hier sprake van een afbeelding van de oneindigheid / het universum • twee van de volgende: <ul style="list-style-type: none"> - Klein heeft een compleet (diep-blauw) monochroom vlak geschilderd, zonder lijst of kader, waardoor het lijkt alsof het oneindig door kan gaan / waardoor het een uitsnede lijkt van het oneindige. - Klein introduceert ook de derde dimensie (diepte) in zijn werk en in die zin is het geen afbeelding, maar in wezen ruimtelijk. - Kleins werk heeft een fors formaat, zodat de kijker omgeven wordt door / 'opgaat in de hemel' als hij het (van dichtbij) beschouwt. - Het pigment van RE 19 is zo intens blauw dat de diepte voor de kijker onpeilbaar is en 'opgaat in de hemel'. - Klein maakt zijn eigen unieke kleur (en patenteert deze) en is daarmee letterlijk de schepper van het oneindige. 	1 2

Vraag	Antwoord	Scores
26	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gelijksoortige vormen worden herhaald. / Het is serieel. – De vormen zijn niet op een sokkel geplaatst / staan los in de ruimte. – Verschillende elementen zijn in een strenge ordening ten opzichte van elkaar geplaatst. – De vormen zijn gemaakt van industriële materialen / zijn op industriële wijze geconstrueerd. – De vormgeving is glad / koel / zakelijk / zonder persoonlijk handschrift. <p>per juist antwoord</p>	1
27	<p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het werk van Judd heeft geen enkele spirituele inhoud (letterlijk leeg / concreet object), terwijl de spirituele betekenis voor Malevich van belang was. – Het werk van Judd is hier en nu, concreet aanwezig en niet op de toekomst gericht. Het werk van Malevich is gericht op/verwijst naar een politiek / utopisch toekomstideaal. – Het werk van Judd is door de kunstenaar als concept ontworpen en vervolgens door anderen in een constructiewerkplaats gemaakt. Bij Malevich speelde intuïtie / het zuivere gevoel tijdens het fysieke maakproces een grote rol. <p>per juist antwoord</p>	1
28	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het werk van Judd heeft een radicaal / revolutionair karakter, net als het werk van Malevich. – Het werk van Judd streeft naar de essentie / de basis van de dingen door middel van een pure / elementaire / zuivere vormgeving, net als het werk van Malevich. – Het ruimtelijke werk van Judd is te beschouwen als een vervolg op het tweedimensionale werk van Malevich. – Het samenwerken aan een tentoonstelling (al zit er 100 jaar tussen) zou Malevich zeker hebben aangesproken vanuit het idee van 'samen het nieuwe brengen'. <p>per juist antwoord</p>	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Licht is niet tastbaar. / Het kunstwerk is geen tastbaar object.
- Het kunstwerk is een environment / een installatie / een ruimte. Het kunstwerk ontstaat door de werking van licht in de ruimte.
- Het kunstwerk is vluchtig, het bestaat alleen als de lichtbron aan is. (Als de lichtbron uit is, is het kunstwerk weg en in die zin is het geen object.)

per juist antwoord

1

30 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Door het gat in het plafond kadert Turrell als het ware de lucht in. Hij stuurt zo je blik naar een geïsoleerd stukje lucht.
- Doordat de ruimte leeg is, stuurt Turrell de blik automatisch naar het gat in het plafond.
- Door de gekleurde belichting beïnvloedt Turrell de waarneming van de kleur van de lucht (gedurende de tijd).
- Turrell maakt de beschouwer bewust / laat deze scherper waarnemen door kleuren heel geleidelijk te laten veranderen en/of door andere prikkels weg te nemen.
- Turrell verandert door de toevoeging van kleuren de waarneming van het gat, dit wordt nu als een gekleurde vorm / vlak waargenomen (niet als diepte).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

31 maximumscore 2

voorbeelden van goede antwoorden zijn:

- Turrell overtreft Malevich (een van de volgende): 1
 - Turrells werk is in hogere mate immaterieel, alleen licht en kleur spelen nog een rol in het werk van Turrell.
 - Bij Turrell is er (sterker) sprake van de heerschappij van het (zuivere) gevoel, de beschouwer wordt als het ware ondergedompeld in een bad van kleur.
 - Turrell weet het objectmatige (de voorwerpen) te overstijgen doordat het aspect tijd / het proces van lichtverandering een rol krijgt in zijn werk.
- Turrell overtreft Malevich niet (een van de volgende): 1
 - Turrells werk leunt sterk op de natuur en/of de mensen, het is te beschouwen als een 'natuurlijke ervaring', maar ontstaat deze ervaring niet (terwijl dat wel de bedoeling was van Malevich).
 - Turrell maakt (net als Malevich) gebruik van het venster-effect: de lucht wordt ingekaderd als in een schilderij.
 - Turrells werk, met zijn gebruik van kleur, is niet of minder zuiver dan dat van Malevich.
 - Bij Turrell gaat het om een ervaring / een eenmalige sensatie, terwijl het bij Malevich ging om een idee dat richtinggevend was.

Bronvermeldingen

afbeelding 1	Rafaël, <i>Graflegging</i> , 1507, https://www.archdaily.com/560974/the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace/5449f36fe58eceb810002b2-the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace-photo?next_project=no
afbeelding 2	Rosso Fiorentino, <i>Kruisafneming</i> , 1521, https://fineartamerica.com/featured/the-descent-from-the-cross-rosso-fiorentino.html
afbeelding 3	Jacopo Pontormo, fresco <i>Kruisafneming</i> , 1522, https://www.wikiart.org/en/jacopo-pontormo/lamentation
afbeelding 4	Jacopo Pontormo, <i>Kruisafneming</i> , 1528, https://www.italianartsociety.org/2017/11/on-view-the-cinquecento-in-florence-from-michelangelo-and-pontormo-to-giambologna-palazzo-strozzi-florence-by-amy-fredrickson-palazzo-strozzi-the-cinquecento-in-florence-from/
afbeelding 5	Bill Viola, filmstill uit <i>Het Kwintet van de Herinnering</i> , 2000, https://ncartmuseum.org/object/the-quintet-of-remembrance/
afbeelding 6	Bill Viola, filmstill uit <i>Het Kwintet van de Verbaasde</i> , 2000, https://www.youtube.com/watch?v=nSIMgPXOkmk
afbeelding 7 t/m 12	Bill Viola, filmstillen uit <i>Mary</i> , 2016, https://www.a-n.co.uk/news/pictures-of-bill-violas-mary-at-st-pauls-cathedral/
afbeelding 13	fonograaf, rond 1900, http://cookit.e2bn.org/historycookbook/23-115-Life-in-victorians.html
afbeelding 14	advertentie uit 1888, https://i.pinimg.com/originals/7c/0e/41/7c0e41502ab56c209443a1e00aa60579.jpg
afbeelding 15	https://www.worthpoint.com/worthopedia/columbia-grafonola-p26-small-gothic-1821191412
afbeelding 16	https://www.worthpoint.com/worthopedia/columbia-grafonola-p26-small-gothic-1821191412
afbeelding 17 en 18	Dieter Rams, TP1, de draagbare radio-platenspeler ontworpen voor Braun, 1959, https://collections.vam.ac.uk/item/O152107/tp1-record-player-rams-dieter/
afbeelding 19	Dieter Rams, Braun T3-radio, 1958, https://www.moma.org/collection/works/4134
afbeelding 20	Eder Rengifo, T3 Player App (op een iPhone), 2013, https://www.behance.net/gallery/7239285/T3-Player-App
afbeelding 21	Kasimir Malevich, <i>Zwart vierkant</i> , 1915, https://www.misttermotley.nl/art-everyday-life/het-goudeerlijke-zwart-van-malevitsj
afbeelding 22	collectief UNOVIS, <i>Suprematistische theepot</i> , ca. 1919, https://www.hampel-auctions.com/a/archive-catalogue-detail.html?la=fr&a=71&s=127&id=65971&g=Keramik
afbeelding 23	collectief UNOVIS, suprematistisch ontwerp voor een trambeschildering, ca. 1919, http://choiceproject.eu/the-historical-and-cultural-heritage-of-unovis-a-cultural-code-for-the-development-of-vitebsk-city/

afbeelding 24 en 25	Yves Klein, <i>RE 19</i> , 1958, http://www.yvesklein.com/fr/expositions/view/1170/yves-klein-monochrome-und-feuer/ , http://www.schutter.eu/STEDELIJKMUSEUM/content/AMSTERDAM_Stedelijk_Museum_18-11-2012_-_L.A.J.Schutter_-_067_12_087_large.html
afbeelding 26	Donald Judd, <i>Untitled</i> , 1968, https://www.artic.edu/artworks/220158/untitled
afbeelding 27 en 28	remake van de tentoonstelling <i>The Moscow Installation</i> , 2017, http://new.rushi.net/Home/Works/detail/id/130563.html
afbeelding 29	James Turrell, <i>Wedgework III</i> , 1968, https://depont.nl/collectie/kunstenaar/james-turrell/wedgework-iii
afbeelding 30 t/m 34	James Turrell, <i>The Color Inside</i> , 2013, https://turrell.utexas.edu/ , https://www.archdaily.com/560974/the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace/5449f36fe58eceb810002b2-the-color-inside-overland-partners-james-turrell-skyspace-photo?next_project=no
figuur 1	Bill Viola, <i>Mary</i> , 2016, https://www.alejandradeargos.com/index.php/en/artp/41470-bill-viola-mary-at-st-paul-s-cathedral
figuur 2	http://www.earthlingsmusic.net/images/AHEADPHONES.jpg
figuur 3	Charles Barry en Augustus Pugin, <i>The Houses of Parliament</i> , 1836-1852, https://www.britain-magazine.com/wp-content/uploads/westminster-palace-01.gif
figuur 4	Amerikaanse platenspeler met ingebouwde radio uit 1951 http://www.grammofoon.com/Zenith/images/ZenithH664.jpg
figuur 5	http://classic-car-history.com/classic-buick-cars/1951-buick-concept-car.jpg
figuur 6	Walter Gropius, gebouw in Dessau, 1925/1926
figuur 7	deel van tentoonstelling <i>0.10</i> in Sint-Petersburg, 1915, https://kunstvensters.com/2011/11/27/canon-van-de-moderne-kunst-malevich/

(internetbronnen laatst geraadpleegd op 22-07-2021, anders vermeld tussen haakjes)

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.